

WOLA I INTELEKT W PROCESIE ROZWOJU DUCHOWEGO CZŁOWIEKA W UJĘCIU
ŚW. TOMASZA Z AKWINU

STRESZCZENIE

Niepoprawne rozumienie współdziałania intelektu i woli oraz ich współpracy z łaską, były w przeszłości powodem powstawania wielu herezji (np.: pelagianizm, kwietyzm, gnostycyzm). Przekątowanie roli jednej z władz lub niewłaściwe postrzeganie relacji zachodzącej między naturą a łaską, przynosiły wypaczenia w życiu duchowym katolików. Dlatego niniejsza dysertacja jest próbą prezentacji doktryny św. Tomasza przedstawiającej proces rozwoju władz duchowych człowieka w spotkaniu z nadprzyrodzonym darem łaski. Kolejne rozdziały doktoratu starają się ukazać, jak św. Tomasz rozumiał strukturę cielesno-duchową człowieka, wpływ łaski Bożej na naturę ludzką oraz rolę cnót teologalnych i darów Ducha Świętego w życiu duchowym podmiotu.

Pierwszy rozdział prezentuje założenia św. Tomasza z Akwinu dotyczące struktury antropologicznej. Akwinata postrzega człowieka jako istotę będącą jednością ciała i duszy, stanowiącą cielesno-duchowe *compositum*. W ciele zapodmiotowane są zmysłowe władze człowieka. Dusza natomiast stanowi naturalne podłoże dla władz duchowych: intelektu i woli. We władzach duchowych i zmysłowych wyróżniamy te, które są odpowiedzialne za zdolność człowieka urzeczywistniająca się w aspekcie zarówno poznania, jak i pożądania. Duchowo-cielesna struktura czyni człowieka podmiotem świadomym i odpowiedzialnym za swoje czyny, które realizują się przez współpracę władz cielesnych i duchowych.

W drugim rozdziale została poddana analizie tomistyczna koncepcja łaski Bożej jako czynnika doskonalącego naturę ludzką. Duchowa struktura, uwypuklająca prawdę o stworzeniu człowieka na obraz Boga, czyni go *capax Dei*, otwartym na przyjęcie daru łaski. Istota duszy staje się wówczas podłożem, w którym zostaje zapodmiotowana łaska. Jej obecność w duszy jest także przyczyną i podstawą dla zaistnienia cnót teologalnych. Człowiek wówczas nie tylko zostaje uzdolniony do

nawiązania więzi z Bogiem, ale również jego dusza staje się mieszkaniem Osób Boskich. Współpraca z łaską rozpoczyna proces naprawczy natury ludzkiej naruszonej przez grzech pierworodny. W ten sposób bierze swój początek długotrwały proces chrystomorfizacji, czyli upodabniania się do Tego, na którego obraz i podobieństwo został stworzony człowiek.

Trzeci rozdział zawiera naukę św. Tomasza odnoszącą się do cnót teologalnych oraz darów Ducha Świętego. Wydoskonalają one duchowe władze człowieka, doprowadzając je do szczytu ich potencjalnego rozwoju. Wiara, nadzieja i miłość podnoszą na wyższy, nadprzyrodzony poziom naturalne zdolności poznania i miłowania. Dzięki wierze człowiek otrzymuje nadprzyrodzone światło, płynące z Objawienia, które poszerza zakres poznania, otwierając przed człowiekiem horyzont życia wiecznego. Nadzieja z kolei pozawala, już w życiu doczesnym, doświadczać przedsmaku rzeczywistości przyszłej. Natomiast nadprzyrodzona cnota miłości, stwarza realną, duchową więź przyjaźni jednoczącą człowieka z Bogiem. Dzięki niej może on rozwijać i pogłębiać swoją relację z Bogiem już w życiu doczesnym. Dary Ducha Świętego czynią człowieka wrażliwym na bezpośrednie natchnienia pochodzące od Boga. Wówczas Bóg niejako bezpośrednio udziela swojego nadprzyrodzonego światła i wsparcia, aby człowiek mógł w określonej chwili podjąć najważniejsze decyzje. Asumpt do podjęcia wybranych aktów płynie wówczas bezpośrednio z samego źródła, którym jest Bóg. Dzięki temu nadprzyrodzonemu organizmowi, intelekt i wola mogą rozwijać się w kierunku właściwej, zamierzonej przez Boga pełni.

W przedostatnim rozdziale zostały zaprezentowane cnoty kardynalne będące owocem współpracy człowieka z łaską. Właściwie rozumiana duchowość chrześcijańska prowadzi do kształtowania w człowieku cnót intelektualnych i moralnych. W tych właśnie cnotach, które są wynikiem rozwoju władz woli i intelektu, widoczne jest podobieństwo do Chrystusa. Kształtowanie cnót kardynalnych po wpływie łaski stanowi zasadniczy element dążenia do świętości. Rozwój władz duchowych – wyróżniających człowieka na tle całego stworzenia – jest w jakiś sposób uniwersalną drogą do zjednoczenia z Bogiem. Tak pojęty rozwój osoby ludzkiej zawiera w sobie pewien pluralizm duchowości, zachowując jednocześnie jej

obiektywność, która ucieleśnia się w postawach wypływających z posiadanych cnót.

Ostatni rozdział doktoratu przedstawia praktyczny wymiar rozwoju umysłowo-wolitywnego człowieka w świetle doktryny św. Tomasza. W pierwszej kolejności ukazuje praktyczne środki współpracy intelektu i woli z łaską Bożą. Należą do nich przede wszystkim: modlitwa, czytanie duchowe oraz życie sakramentalne. Dzięki nim możliwy jest rozwój cnót teologalnych zapodmiotowanych we władzach duchowych. Dalsza część rozdziału przedstawia ascetyczny aspekt rozwoju człowieka, który wyraża się w podporządkowaniu władz zmysłowych, a także sfery emocjonalnej, intelektowi i woli. Przy pomocy wybranych środków ascezy, sfera zmysłowa zostaje stopniowo poddana pod kontrolę władz duchowych. Ostatni paragraf ukazuje życie apostoelskie jako cel, któremu ma służyć rozwój duchowych władz człowieka zaprezentowany w niniejszej pracy. Dysertacja stanowi zatem dogłębną analizę doktryny św. Tomasza z Akwinu dotyczącej roli intelektu i woli w procesie rozwoju duchowego człowieka. Przedstawia ona także praktyczne zastosowania nauki Akwinaty w życiu chrześcijanina. Holistyczne ujęcie zagadnienia rozwoju umysłowo-wolitywnego pozwala lepiej zrozumienia dziedzictwo myśli św. Tomasza oraz ukazać jego zastosowania we współczesne refleksji nad rozwojem duchowym chrześcijanina.

Słowa kluczowe: duchowość, intelekt, wola, modlitwa, rozwój duchowy, asceza.